

Піддячий В. М.,

кандидат педагогічних наук (PhD), старший науковий співробітник відділу андрагогіки ППОД імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Актуальність проблеми професійного розвитку науково-педагогічних працівників зумовлена динамічними трансформаціями в освіті, зокрема, цифровізацією навчання, розширенням міжнародної академічної взаємодії та зростанням вимог до професійної компетентності. За таких умов традиційні моделі підвищення кваліфікації виявляються недостатньо ефективними. Це актуалізує розроблення нових підходів до організації професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Професійний розвиток розглядається як безперервний і багатовимірний процес, що передбачає не лише оновлення знань, а й системне вдосконалення професійних компетентностей. У цьому контексті особливої ваги набуває інтеграція різних форм освіти, орієнтація на саморозвиток і рефлексію, а також здатність адаптуватися до змін освітнього середовища (Скиба, 2021). Професійний розвиток науково-педагогічних працівників поєднує когнітивний, діяльнісний, ціннісно-мотиваційний і рефлексивний компоненти. Такий підхід дозволяє розглядати його не лише як процес формування компетентностей, але і як системне вдосконалення здатності до ефективної педагогічної та наукової діяльності.

У цьому дослідженні на методологічному рівні професійний розвиток науково-педагогічних працівників ґрунтується на андрагогічному, компетентнісному та діяльнісному підходах, що визначають його зміст, логіку та спрямованість. Андрагогічний підхід орієнтує на автономність і самостійність дорослого здобувача освіти, врахування його професійного досвіду та практичної спрямованості навчання. Компетентнісний підхід акцентує увагу на формуванні професійних компетентностей, що

забезпечують готовність до вирішення складних освітніх і наукових завдань. Діяльнісний підхід передбачає навчання через практичну діяльність, проектну роботу та вирішення реальних професійних кейсів.

На організаційно-технологічному рівні його реалізація передбачає поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти, використання цифрових платформ і онлайн-інструментів, а також залучення до міжнародної освітньої та наукової діяльності. Суттєвий вплив на професійний розвиток науково-педагогічних працівників здійснює цифровізація освітнього середовища. Це зумовлює трансформацію традиційних підходів до навчання і викладання. Використання цифрових платформ, технологій та інструментів штучного інтелекту розширює можливості організації освітнього процесу, а також підвищує вимоги до цифрової компетентності викладача. Важливим стає не лише володіння технічними засобами, а й здатність критично оцінювати інформаційні ресурси та адаптувати їх до освітніх цілей.

У контексті безперервного професійного розвитку зростає роль неформальної та інформальної освіти. Неформальна освіта реалізується через гнучкі організовані форми навчання (онлайн-курси, вебінари, тренінги, стажування), тоді як інформальна пов'язана із самоосвітньою діяльністю, професійною комунікацією та обміном досвідом. Поєднання цих форм сприяє індивідуалізації освітніх траєкторій, розвитку автономності та оперативному реагуванню на зміни у професійному середовищі.

На основі узагальнення сучасних наукових підходів доцільно виокремити ключові напрями професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Зокрема йдеться про розвиток цифрової компетентності, що передбачає не лише володіння освітніми платформами та онлайн-інструментами, а й їх педагогічно доцільне використання з урахуванням принципів персоналізації навчання тощо (Спірін та ін., 2024). Водночас актуалізується потреба у вдосконаленні педагогічної майстерності, що охоплює оновлення методів викладання, застосування інноваційних технологій та адаптацію навчального матеріалу до потреб здобувачів освіти (Семенова, 2024).

Важливими напрями професійного розвитку є формування гнучких навичок, зокрема, критичного мислення,

комунікативних умінь, здатності до командної роботи та емоційного інтелекту (Піддячий, 2022). Окрему увагу слід приділити розвитку англомовної компетентності як інструменту інтеграції у міжнародний науково-освітній простір, а також дотриманню принципів академічної доброчесності, що визначають етичні засади наукової діяльності. Не менш значущою є методологічна підготовка, що забезпечує здатність до організації та реалізації наукових досліджень із дотриманням вимог до наукового апарату дослідження.

З метою підвищення ефективності професійного розвитку науково-педагогічних працівників доцільно реалізовувати узгоджену систему заходів на індивідуальному та інституційному рівнях. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі рекомендації. На індивідуальному рівні доцільно:

- планувати власну освітню траєкторію;
- розвивати навички самоорганізації навчальної діяльності;
- здійснювати регулярну рефлексію професійного досвіду з подальшою корекцією діяльності;
- опановувати цифрові інструменти, технології штучного інтелекту та освітню аналітику;
- підвищувати рівень педагогічної майстерності;
- удосконалювати методологічну й англомовну компетентності;
- розвивати емоційний інтелект, критичне мислення та адаптивність;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності.

На рівні закладу вищої освіти важливо:

- розробляти та впроваджувати стратегії безперервного професійного розвитку;
- забезпечувати індивідуалізацію освітніх траєкторій працівників;
- створювати умови для ефективного використання цифрових технологій;
- організовувати систематичні тренінги, вебінари та стажування;
- формувати культуру академічної доброчесності й дотримання етичних норм;
- стимулювати участь у міжнародних програмах, грантовій

діяльності та академічній мобільності;

- підтримувати професійні спільноти, наставництво та обмін досвідом у межах закладу;
- впроваджувати системи моніторингу якості викладання і механізми зворотного зв'язку;
- розвивати корпоративну культуру, орієнтовану на інновації, співпрацю та професійне зростання.

Отже, професійний розвиток науково-педагогічних працівників є системним, безперервним, цілісним і багатовимірним процесом, що відбувається в умовах трансформації освітнього середовища. Його ефективність забезпечується поєднанням сучасних методологічних підходів, інтеграцією формальної, неформальної та інформальної освіти, а також активним використанням цифрових технологій. Важливим чинником є орієнтація на індивідуальні освітні траєкторії та розвиток ключових професійних і універсальних компетентностей. Реалізація окреслених підходів і рекомендацій сприятиме підвищенню якості освітньої діяльності, розвитку інноваційного потенціалу науково-педагогічного працівника та його ефективній інтеграції у міжнародний освітньо-науковий простір.

Література

- Піддячий, В. М. (2022). Розвиток гнучких навичок фахівців в умовах змін ринку праці. *Молодь і ринок*, 7 (205), 77-83. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733000/>
- Скиба, Ю.А. (2021). *Професійний розвиток науково-педагогічного працівника*. Юрінком Інтер.
- Семенова, А. В. (2024). Ціннісно-методологічний вимір якості вищої освіти крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна в умовах соціальної реальності воєнного часу. *Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали VIII науково-практичної конференції 23-24 травня 2024 року* (с. 34-35). НТУ «ХП». <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/36ba43ff-f867-4b51-b111-7d398ade14e3/content>
- Спірін, О. М., Олексюк, В. П., Василенко, Я. П., & Сіренко, О. Ю. (2024). Модель розвитку цифрової компетентності наукових та науково-педагогічних працівників. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 6, 166-170. Т. 104. <https://eprints.zu.edu.ua/42452/>